

แนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว
โดยชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ตำบลศรีสุข อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์
Development Guidelines in Tourism Potential Management
of Omkaew Community Srisuk
Sub-District Srinarong District Surin Province

พิพิธสุวรรณ แซลลี่¹

ผศ.ดร. บริวารต สมนึก²

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน บ้านอ้อมแก้ว โดยการสุมตัวอย่างแบบเจาะจงซึ่งมีเกณฑ์ในการคัดเลือกประกอบด้วย แกนนำชุมชนบ้านอ้อมแก้ว นักพัฒนาการท่องเที่ยว และประชากรชุมชน ตลอดจน การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ วิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดแบบพรรณนา ผล การศึกษาพบว่า

1. ชุมชนบ้านอ้อมแก้วเป็นชุมชนการท่องเที่ยวแห่งหนึ่งของจังหวัดสุรินทร์ ที่มีศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรนัก ซึ่งเห็นได้จากการวิเคราะห์สถานการณ์ภายในและภายนอกชุมชน ตลอดจน การวิเคราะห์ตามแนวคิดองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งได้แก่ (1) การมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ไม่หลากหลาย โดยมีความโดดเด่นเฉพาะด้าน ธรรมชาติ (2) การมีองค์กรกลุ่มอาชีพต่างๆ ในชุมชนและการมีส่วนร่วมของกลุ่ม อาชีพที่ยังไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร (3) การมีการบริหารจัดการในแหล่งท่องเที่ยวที่ยังไม่

¹ นักศึกษาหลักสูตรหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานวัตกรรมการ
ท่องเที่ยว คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

² อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

เข้มแข็ง การให้บริการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์และบ้านพักโภมสเตย์ที่ยังไม่เพียงพอ การจำหน่ายสินค้าที่ระลึกที่ยังไม่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ตลอดจนการมีสื่อประชาสัมพันธ์ที่ยังไม่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย และ (4) การมีกระบวนการเรียนรู้ที่ยังไม่เกิดการสร้างสรรค์และเกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างเจ้าของชุมชนบ้านอ้อมแก้วและนักท่องเที่ยวเท่าที่ควร

2. แนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านอ้อมแก้วประกอบด้วย (1) การสร้างระบบการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยใช้กลยุทธ์การซักชวนให้คนในชุมชนทั้งสามแห่งคือ บ้าน วัด และโรงเรียน เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการดำเนินการวางแผน กำหนดแนวปฏิบัติ ติดตามและประเมินผลการดำเนินการต่างๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ และ (2) การขอความร่วมมือในการสร้างความเข้มแข็งทางองค์ความรู้จากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในจังหวัดสุรินทร์ที่มีประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยว ในการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ในด้านการบริหารจัดการต่างๆ ของชุมชนให้มีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนาศักยภาพ, การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน, บ้านอ้อมแก้ว

Abstract

The main objective of this academic article were to (1) find potentials of Community-based Tourism (CBT) management found in Ban Aom Kaew by considering CBT Contexts and (2) development suggestions for CBT development in the selected area. Sample representatives of this study were village leaders, tourism development officers, and local scholars chosen by Purposive Sampling. Informal

Interview was used for data collection while Descriptive Analysis were employed for data analysis. The results were demonstrated as follows:

1. Considering CBT Contexts, the CBT potentials found in Ban Aom Kaew, a CBT destination in the province of Surin, were inefficient. Some weaknesses were determined consisting of (1) limited tourism resources with only natural destinations, (2) a weak cooperation among occupational groups, (3) unprofessional management on tourism attractions, insufficient tour guide services, home stay accommodations, local souvenirs, and public relations to the target groups, and (4) uncreative learning and knowledge exchange between the villagers and the visitors.

2. In relations to the development guidelines in Ban Aom Kaew, there should be (1) a participatory management among households, temples, and schools by selecting representatives to be entitled as Planning Committee responsible for establishment of best practices, performance monitoring, and evaluation of CBT in the area. Additionally, (2) A cooperation for composing CBT knowledge from outside organizations and travel agencies in the province and CBT practical training courses provided for the villagers should be focused on.

Keywords: Community-based Tourism, Development Suggestions, Ban Aom Kaew

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นอย่างมาก เนื่องจากสามารถช่วยกระตุ้นให้เกิดการลงทุน การผลิตสินค้า และบริการต่างๆ อันเป็นการช่วยสร้างงานและกระจายรายได้ไปสู่ทุกระดับอาชีพ (บัญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548) อีกทั้งรัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนกิจกรรมทางการท่องเที่ยว เพื่อนำรายได้เข้าสู่ประเทศไทยและสามารถแข่งขันกับนานาประเทศได้ ซึ่งในปัจจุบันอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศไทยมีการพัฒนาเติบโตอย่างต่อเนื่อง เกิดการลงทุนด้านสิ่งก่อสร้างต่างๆ เพื่อรองรับการขยายตัวของกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว แต่ไม่มีการคิดวางแผนการจัดการและการอนุรักษ์ไว้ จึงก่อให้เกิดปัญหาหรือผลกระทบต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงวัฒนธรรม ชนบธรรมเนียม และประเพณี (นิตา ชัชกุล, 2555)

ปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการบริการมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศไทยให้เข้มแข็งและสามารถแข่งขัน รัฐบาลจึงได้ส่งเสริมและสนับสนุนแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564 เพื่อส่งเสริมตลาดท่องเที่ยวด้านการพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการการท่องเที่ยว (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558) การที่จะพัฒนาประเทศไทยให้มีความเข้มแข็งจำเป็นต้องมีการพัฒนาทั้งแท้ฐานรากของประเทศไทย คือ ประชาชน การส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ใช้ชุมชนเป็นฐานในการบริหารจัดการ (Community-based Tourism หรืออาจเรียกว่า “Host Management”) ในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมาได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว และในอนาคตมีแนวโน้มที่จะเติบโตขึ้นเป็นเครือข่ายมากขึ้น ทั้งนี้รูปแบบของการจัดการโดยชุมชนถูกคาดหวังว่าเป็นวิธีการจัดการท่องเที่ยวแบบหนึ่งที่มีศักยภาพ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการและสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรการท่องเที่ยวในตัวเอง รวมทั้งการนำเสนอวัฒนธรรมที่หลากหลาย ตลอดจนนำเสนอวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2559)

จังหวัดสุรินทร์ เป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เช่น ทุเรียน กล้วย ลำไย ฯลฯ จังหวัดสุรินทร์มีความโดดเด่น ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากร การท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จึงสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้เดินทางเข้ามายังจังหวัดสุรินทร์เพื่อ มาสัมผัสรายธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง สามารถสร้างรายได้ให้กับเศรษฐกิจและชุมชนในจังหวัดสุรินทร์ ทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จากการสำรวจสถิตินักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่เข้ามายังจังหวัดสุรินทร์ในปี พ.ศ. 2559 มีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ 24,631 คน และจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทย 1,191,562 คน (กรมการท่องเที่ยว, 2559) จะเห็นได้ว่า มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และในช่วงงานแสดงซังพบว่า นอกจากการชมการแสดงซังแล้ว นักท่องเที่ยวยังนิยมไปยังสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ อาทิ หมู่บ้านทอผ้าไหมยักษ์ในบ้านท่าสิ่ง หมู่บ้านเครื่องเงินเขวาสินรินทร์ ปราสาทศีรภูมิ และตลาดชายแดนไทย-กัมพูชา (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานจังหวัดสุรินทร์, 2556) อำเภอเขวาสินรินทร์ ก็เป็นอีกอำเภอหนึ่งของจังหวัดสุรินทร์ที่มีความน่าสนใจในเรื่องของงานศิลปหัตถกรรมภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยเฉพาะ "กลุ่มหัตถกรรมเครื่องเงินบ้านโชค" ชาวบ้านได้รวมกลุ่มกันประดิษฐ์ผลงานศิลปหัตถกรรมเครื่องเงินหรือ "ประเกิม" (ประจำในภาษากลาง) ด้วยวัตถุดิบเงิน 60 เปลอร์เซ็นต์ ที่มีความคงทนและคงเอกลักษณ์ความเป็นโบราณไว้ได้อย่างลงตัว นอกจากแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสุรินทร์แล้ว จังหวัดสุรินทร์ยังมีชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนหลายแห่งที่มีการนำเสนอเอกลักษณ์ของชุมชนเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปสัมผัสระยิบด้วยตัวเอง อาทิ (1) โรมสเตย์บ้านอาลี อ.สำโรงหาบ (2) บ้านช้างโรมสเตย อ.ท่าตูม (3) โรมสเตย์บ้านตาทิพย์ อ.ท่าตูม (4) โรมสเตย์บ้านหนองบัว อ.ท่าตูม (5) โรมสเตย์บ้านนาตั้ง อ.เขวาสินรินทร์ (6) โรมสเตย์บ้านขุนไชยทอง อ.ชุมพลบุรี (7) โรมสเตย์หมู่บ้านทอผ้าไหมบ้านท่าสิ่ง อ.เมืองสุรินทร์ (8) บ้านไก่โรมสเตย อ.รัตนาบุรี และ (9) โรมสเตย์บ้านอ้อมแก้ว อ.ศรีนรังค์ เป็นต้น ซึ่งแต่ละชุมชนล้วนมีเอกลักษณ์และความโดดเด่นเฉพาะตัว

ในแบบฉบับของชาวสุรินทร์ ไม่ว่าจะเป็นด้านวัฒนธรรม การพูด การแต่งกาย พิธีกรรมทางศาสนาต่างๆ รวมถึงวิถีชีวิตที่เรียบง่ายน่าสัมผัส

ชุมชนบ้านอ้อมแก้ว เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชน เรียนรู้วัฒนธรรมของชุมชนผ่านกิจกรรมฐานการเรียนรู้กลุ่มอาชีพต่างๆ ในชุมชน จากการศึกษาศักยภาพ การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ตำบลศรีสุข อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ ชุมชนที่มีความโดดเด่นด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ มีกลุ่มอาชีพพญาภัยกลุ่มที่ก่อตั้งขึ้นมาในชุมชน มีบ้านพักโภมสเตย์ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสด้วยความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายของคนในชุมชนบ้านอ้อมแก้ว แต่ชุมชนบ้านอ้อมแก้วยังขาดองค์ความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตามองค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ด้านองค์กรชุมชนและการมีส่วนร่วม ด้านการบริหารจัดการ และด้านการเรียนรู้ ดังนั้น เพื่อให้เกิดแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ผู้เขียนจึงกิตติแรงบันดาลใจในการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามแนวคิดขององค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและเสนอแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้ว อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านอ้อมแก้วให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถให้บริการนักท่องเที่ยวได้อย่างมีคุณภาพ และเป็นที่รู้จักของตลาดการท่องเที่ยวของไทยได้อย่างกว้างขวาง ต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ตามแนวคิดองค์ประกอบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้ว

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้เขียนได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ในการเขียนวิเคราะห์บทความวิชาการเรื่อง แนวทางในการพัฒนาศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ตำบลศรีสุข อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ ให้ชัดเจนและถูกต้องตามหลักวิชาการดังต่อไปนี้

(1) แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ทั้งกลุ่มเฉพาะ และนักท่องเที่ยวทั่วไปได้อย่างมากสามารถสร้างอาชีพให้ชุมชน และในขณะเดียวกันก็เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากร วิถีชีวิตและวัฒนธรรมประเพณีไปในตัว การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ผ่านมาได้มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วโดยถูกคาดหวังว่าจะเป็นวิธีการจัดการการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่มีศักยภาพโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวและสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ในขณะเดียวกันก็เกิดประโยชน์แก่เศรษฐกิจในชุมชน ซึ่งหลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ช่วยให้เห็นจุดยืนของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน คือ ชุมชนเป็นเจ้าของชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดทิศทางส่งเสริมความภาคภูมิใจของตนเอง ยกระดับคุณภาพชีวิต มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมของท้องถิ่น และมีการกระจายรายได้สู่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน (พจนา สวนศรี, 2540)

จากแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนผู้เขียนสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะตัว แตกต่างอย่างสิ้นเชิงจาก การท่องเที่ยวโดยทั่วไป โดยการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนเข้ามามากำหนดทิศทางของ การท่องเที่ยวบนฐานคิดที่ว่า ชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วน

ได้เสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตและวิถีการผลิตของชุมชนมาใช้เป็นปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถ และบทบาทที่สำคัญในการดำเนินงานตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน และมุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นหลังและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ซึ่งผู้เขียนจะนำไปใช้ในการวิเคราะห์ศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้ว

(2) แนวคิดองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2548) ได้กล่าวว่าการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีองค์ประกอบที่สำคัญที่ต้องพิจารณา 4 ประการ คือ (1) ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายรวมถึง ฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ วิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น โดยสามารถแบ่งเป็นประเภทต่างๆ ประกอบด้วย แหล่งธรรมชาติที่มีความสวยงาม โดยเด่น เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เช่น ป่าไม้ ภูเขา น้ำตก ถ้ำ ทะเล แหล่งโบราณคดี/แหล่งประวัติศาสตร์/ศาสนสถานที่สวยงาม พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน งานบุญพื้นบ้าน งานประเพณีพื้นเมือง ภูมิปัญญาพื้นบ้าน วิถีชีวิตพื้นบ้าน และการประกอบอาชีพหลักในชุมชน ไวน์ สวนเกษตร และฟาร์มเลี้ยงสัตว์ต่างๆ ตลอดจนบุคลากรในท้องถิ่นที่มีความสามารถทำงานในธุรกิจท่องเที่ยว ด้านบริการอย่างมีคุณภาพในแต่ละสาขา เช่น บริการรถนาที่เที่ยว เรือน้ำที่เที่ยว บริการร้านอาหาร และบริการนำท่อง (มัคคุเทศก์ท้องถิ่น หรือวิทยากรในท้องถิ่น) เป็นต้น (2) ด้านองค์กรชุมชนและการมีส่วนร่วม เป็นองค์กรที่เกือบที่สุดและมีบทบาทเป็นเจ้าของท้องถิ่น โดยชุมชนต้องมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน มีประชาธิ หรือผู้มีความรู้และทักษะในเรื่องต่างๆ ที่หลากหลาย รวมทั้งเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับประโยชน์ และร่วมในการติดตามประเมินผล (3) ด้านการบริหารจัดการ องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการ จะต้องครอบคลุมไปถึงมีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการท่องเที่ยวและสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ มีกฎ กติกาในการจัดการ

สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม มี กองทุนของชุมชนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน มี ระบบการจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน สร้าง จิตสำนึกรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้าน และผู้มาเยือน ทั้งนี้ การบริหารจัดการต้องครอบคลุมไปถึงการบริหารจัดการแหล่ง ท่องเที่ยว การบริหารจัดการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ การบริหารจัดการที่พักและการ ให้บริการ การพัฒนาสินค้าของที่ระลึกและการตลาดและการประชาสัมพันธ์ และ (4) ด้านกระบวนการเรียนรู้ เป็นลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการ เรียนรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง

จากแนวคิดองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผู้เขียนแสดง ให้เห็นว่า การที่ชุมชนการท่องเที่ยวสักแห่งหนึ่งจะดำเนินการไปอย่างเข้มแข็งและมี ประสิทธิภาพได้อย่างยั่งยืน จะต้องอาศัยการวิเคราะห์แนวทางการดำเนินงานตาม แนวคิดดังกล่าว ซึ่งประกอบด้วย การมีทรัพยากรการท่องเที่ยว การมีองค์กรชุมชน และการมีส่วนร่วม การมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และการมีกระบวนการ การเรียนรู้ระหว่างชุมชนเจ้าของท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวผู้มาเยือนอย่างเป็นระบบและ ต่อเนื่อง ซึ่งผู้เขียนจะนำไปใช้ในการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเสนอแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนอีกมุมแก้วต่อไป

(3) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศิรินันทน์ พงษ์นันดร โวชัญญา บัวธรรม และชัชชญา ยอดสุวรรณ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว อำเภอวัง น้ำเขียว จังหวัดนราธิวาส พบว่า 1) สิ่งดึงดูดใจด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่ง อำนวยความสะดวกที่มีให้บริการอย่างเพียงพอและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่าง รวดเร็วและสะดวก เป็นปัจจัยที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ 2) ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีทรัพยากรท่องเที่ยว 2 ประเภท ได้แก่ ทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีสิ่งอำนวยความสะดวก สะดวกครบ คือ ที่พักแรม ร้านอาหาร และธุรกิจนำเที่ยว แต่รับจ้าง/รถโดยสารมี ให้บริการค่อนข้างน้อย อีกทั้งในขณะนี้พื้นที่มีปัญหาเกี่ยวกับการบุกรุกที่ดินโดย

ภาคเอกชน แต่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่กลับมีความพึงพอใจต่อการให้บริการด้านการท่องเที่ยวในระดับมาก และ 3) แนวทางในการจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมทั้งหมด 6 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านทรัพยากรท่องเที่ยวครอบคลุมเบี่ยงบังคับเพื่อนำการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว (2) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ควรจัดระบบคมนาคมและการสัญจรให้ชัดเจนพร้อมกับทำป้ายบอกทางให้ถูกต้องและติดตั้งเป็นระยะ (3) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกความสะอาด ควรจัดให้มีการบริการที่ครอบคลุมและทั่วถึง (4) ด้านความปลอดภัย ควรจัดระบบรักษาความปลอดภัยในแต่ละแหล่งท่องเที่ยว (5) ด้านความสามารถในการรองรับของพื้นที่ทำการศึกษาขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งเพื่อให้ง่ายต่อการบริหารจัดการ และ (6) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการดำเนินการวางแผนการกำหนดแนวปฏิบัติ การติดตามและประเมินผลการดำเนินการต่างๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในพื้นที่

ปริวรรต สมนึก (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนข้ามพื้นที่ระหว่างชุมชนบ้านทรายมูล และชุมชนบ้านโพธิ์ศรี อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า (1) ชุมชนการท่องเที่ยวเครือข่ายทั้ง 2 แห่ง มีจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในลักษณะที่แตกต่างกันตามอัตลักษณ์และวิถีชีวิต ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวของแต่ละพื้นที่ ซึ่งสามารถนำมาใช้ร่วมกันในการเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวแบบเครือข่ายได้อย่างลงตัวโดยชุมชนแต่ละแห่งสามารถนำเอามาจดเด่นของกิจกรรมการท่องเที่ยวแต่ละชุมชนมาจัดเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวแบบเครือข่ายอย่างมีส่วนร่วมได้อย่างเหมาะสม (2) การพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนข้ามพื้นที่ของสองชุมชนอย่างมีส่วนร่วมได้ใช้แนวคิดการจัดการเครือข่ายในระดับชุมชน โดยมีขั้นตอนและวิธีการต่างๆ ตามลำดับดังนี้คือ (2.1) การศึกษาชุมชนและสภาพการณ์ภายนอกในชุมชน (2.2) การค้นหาผู้นำกลุ่มที่สำคัญ (2.3) การเสริมสร้างความตระหนักรู้ในการรวมกลุ่มและเครือข่าย (2.4) การ

พัฒนากิจกรรมและระดับความสัมพันธ์ (2.5) การพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสาร (2.6) การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเครือข่าย และ (2.7) การสรุปบทเรียนและการขยายกระบวนการเครือข่าย และ (3) การประเมินความเข้มแข็งรูปแบบเครือข่าย การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนข้ามพื้นที่ โดยเปรียบเทียบระหว่างวิธีการดำเนินการแบบเดิมและวิธีดำเนินการแบบสร้างเครือข่ายพบว่า วิธีการแบบเดิมชุมชนดำเนินการแบบต่างคนต่างบริหารจัดการกันเอง ทำให้มีข้อเสียคือ ชุมชนแต่ละแห่งจะไม่มีพลังอำนาจในการเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวแบบหลากหลายและที่น่าสนใจให้กับนักท่องเที่ยว สำหรับแบบพัฒนาเครือข่ายพบว่า เครือข่ายชุมชนมีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการท่องเที่ยวและสามารถใช้มโนบายการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้โดยมีศูนย์กลางของข้อมูลเครือข่าย และชุมชนได้ใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีจุดเด่นของแต่ละแห่งในการให้บริการทางการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวให้มีผลประโยชน์ในด้านมูลค่าที่เพิ่มขึ้น

สุธี เสรีรุศรี (2557) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า (1) อัตถลักษณ์ของชุมชนคลองโคน มี 3 ประการ ได้แก่ มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ซ้านานเก่าแก่ มีวิถีชีวิตริมน้ำ และมีป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ (2) กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวและกิจกรรมที่เหมาะสม ได้แก่ ชีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ และส่งเสริมให้ชุมชนคลองโคนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทต่างๆ เช่น กิจกรรมการพายเรือคายัค และ(3) แนวทางการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนคลองโคน ได้แก่ ให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ป่าชายเลนของชุมชนปลูกฝังให้ชาวบ้านมีจิตสำนึกรักการอนุรักษ์ และนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินวิถีของคนในชุมชนให้เกิดความสุข

จากการวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่าเป็นงานวิจัยที่กล่าวถึง ประเด็นการศึกษาศักยภาพ องค์ความรู้ และจุดเด่นของพื้นที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่ง และใช้วิธีการพัฒนาการท่องเที่ยวผ่านรูปแบบการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อ

พัฒนาทักษะการให้บริการของกลุ่มท่องเที่ยว และส่งผลถึงแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมต่อไป ซึ่งผู้เขียนจะนำไปใช้ในการอภิปรายผลการศึกษา

ผลการศึกษา

ผู้เขียนขอนำเสนอบทความวิชาการตามลำดับหัวข้อดังกล่าวคือ (1) บริบทของชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ตำบลศรีสุข อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ (2) การวิเคราะห์ศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้วตามแนวคิดองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และ (3) แนวทางในการพัฒนาศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้ว

(1) บริบทของชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ตำบลศรีสุข อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์

ภาพที่ 1 ชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ตำบลศรีสุข อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านอ้อมแก้ว

บ้านอ้อมแก้วหมู่ที่ 3 ตำบลศรีสุข อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ เป็นหมู่บ้านอุดมสมบูรณ์ ประกอบด้วยพืชเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ป่าไม้ล้ำหวย และหนองคคลองเป็น ทำการเกษตรทางด้านพืชผักสวนครัว จักسانค้าขาย พื้นที่ตั้งของหมู่บ้านอ้อมแก้ว เมื่อก่อนเป็นป่าดงดิบเป็นป่าหนาแน่นและเป็นป่าถารที่อุดม

สมบูรณ์ด้วยพันธุ์ไม้ที่หลากหลายและยังมีสัตว์ป่าหลายชนิด หมู่บ้านอ้อมแก้วเริ่มมาจัดตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2500 โดยมีคุณพ่อคำพุ ขวัญทองเป็นหัวหน้าที่มาจัดตั้งครั้งแรก และมีครัวเรือนเกิดขึ้น 28 ครัวเรือน โดยส่วนใหญ่คือพยามจากบ้านไพรบาร์ ตำบลขวางใหญ่ อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ นำในการจัดตั้งหมู่บ้านอ้อมแก้ว คือมีเกาะอยู่แห่งหนึ่งอยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้านอ้อมแก้วประมาณ 250 เมตร เกาะแห่งนั้นมีลำห้วยทับทันและลำห้วยเล็กแยกออกจากลำห้วยใหญ่ เมื่อลำห้วยทั้งสองไหลมาบรรจบกันจึงเกิดเป็นเกาะอยู่ทางหนึ่งชาวบ้านเรียกเกาะนั้นว่า เกาะอ้อมแก้ว ดังนั้นจึงนำมาเป็นชื่อหมู่บ้านจนถึงปัจจุบัน นับว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม การดำรงชีวิตของชาวสุรินทร์ทั้งสามชนเผ่า คือ เผ่าลาวา เผ่ากุย (กวย) และเผ่าเชมร (เขมร) ชาวบ้านในชุมชนมีอาชีพหลักคือการทำการเกษตร และมีอาชีพเสริมคือการจัดสถานผลิตภัณฑ์ที่ทำจากวัสดุอุปกรณ์ท้องถิ่น เช่น เสื้อผ้า เสื้อไทย และยังมีสินค้า OTOP ระดับ 3-5 ดาว มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพในชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ดำเนินการโดยผู้นำชุมชน และประชากรในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยมีกลุ่มอาชีพ ได้แก่ กลุ่มจักสาน กลุ่มทอเสื้อผ้า กลุ่มห่อผ้า และกลุ่มขนมไทย ชุมชนบ้านอ้อมแก้วมีบรรยากาศท้องทุ่งนา มีลำห้วยเล็กๆ ไหลผ่าน ผู้คนใช้ชีวิตรสึบง่าย มีความเป็นกันเอง พึงพาอาศัยซึ่งกันและกัน นอกจากแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแล้วชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (ลำห้วยทับทัน) กิจกรรมตอนกลางวันล่องเรือชมธรรมชาติของลำห้วย ตอนกลางคืนกิจกรรมล่องเรือชมจันทร์และดูทิ่งห้อย และมีบ้านพักหอไม้ไว้ต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มาสัมผัสร่วมธรรมะและธรรมชาติของโโยมสเตย์บ้านอ้อมแก้ว

สภาพทางภูมิศาสตร์

หมู่บ้านอ้อมแก้วตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอศีขรภูมิระยะทาง 10 กิโลเมตรและห่างจากจังหวัดสุรินทร์ประมาณ 65 กิโลเมตร ชุมชนบ้านอ้อมแก้วตั้งอยู่ที่ตำบลศรีสุข อำเภอศรีรัตน์ จังหวัดสุรินทร์ โดยมีประชากรจำนวน 157 ครัวเรือน เป็นชาย 411 คนและหญิง 406 คน รวมทั้งหมด 817 คน โดยมีอาณาเขตดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ บ้านตรวจหมู่ที่ 15 ตำบลตรวจ อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์

ทิศใต้ ติดต่อกับ บ้านสีสุขหมู่ที่ 1 ตำบลศรีสุข อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ บ้านหนองหมู่ที่ 5 ตำบลศรีสุข อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ บ้านพระจันทร์หมู่ที่ 8 ตำบลศรีสุข อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์

ภาพที่ 2 วิถีชีวิตกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน “กิจกรรมการล่องเรือ”

ชาวบ้านในชุมชนมีอาชีพหลักคือการทำการเกษตร และมีอาชีพเสริมคือการจัดงานผลิตภัณฑ์ที่ทำจากวัสดุอุปกรณ์ในห้องถีน เช่น เสื้อถัก เสื้อไหม และยังมีสินค้า OTOP ระดับ 3 - 5 ดาว มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพในชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ดำเนินการโดยผู้นำชุมชน และคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยมีกลุ่มอาชีพได้แก่ กลุ่มจัดงาน กลุ่มทอเสื้อถักไหม กลุ่มทอผ้า และกลุ่มขนมไทย และมีประเพณีที่สำคัญในแต่ละปีคือ ประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีเทียนพรรษา ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีเทคโนโลยีชาติ ประเพณีออกพรรษา และประเพณีทำบุญปีใหม่

ภาพที่ 3 วิถีชีวิตกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน “สินค้าที่ระลึกของชุมชน”

ผู้เขียนได้ทำการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนบ้านอ้อมแก้ว โดยใช้การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ดังสามารถแสดงรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของชุมชนบ้านอ้อมแก้ว

จุดแข็ง	จุดอ่อน
1. ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ คือลำห้วยทับทันสายเล็กๆ ให้ผ่านหมู่บ้าน สำหรับกิจกรรมการล่องเรือชมธรรมชาติ ของชุมชนและมีวัฒนธรรมทั้ง 3 ชนเผ่าของ จังหวัดสุรินทร์ มีกลุ่มอาชีพต่างๆ ในชุมชน เป็นฐานการเรียนรู้สำหรับนักท่องเที่ยว มี ผลิตภัณฑ์ของชุมชน เช่น งานจักสานจาก ไม้ไผ่ ผ้าไหมพื้นเมือง และขนมไทย 2. ชุมชนมีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการทำงาน ที่มี ความสามารถในการบริหารงาน ตลอดจนมี บ้านพักโฮมสเตย์ 15 หลัง ที่ได้รับ มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย เพื่อรับ นักท่องเที่ยว	1. คนในชุมชนขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว การให้บริการการนำเที่ยวและ มัคคุเทศก์ การให้บริการบ้านพักแบบ โฮมสเตย์ การพัฒนาสินค้าที่ระลึก และการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ ทางการท่องเที่ยว 2. คนในชุมชนขาดการมีส่วนร่วมอย่าง แท้จริงและเป็นระบบในการวางแผน การปฏิบัติงาน การให้ข้อเสนอแนะใน การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของตนเอง
โอกาส	อุปสรรค
ชุมชนได้รับงบประมาณในการพัฒนาการ ท่องเที่ยวของชุมชน จากหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดสุรินทร์ กรมการท่องเที่ยว ฯ ที่ได้รับ ทั้งการอนุมัติและสนับสนุนงบประมาณ ในการพัฒนาชุมชน ให้สามารถ ดำเนินการตามที่ต้องการได้	ชุมชนมีคู่แข่งทางการท่องเที่ยวโดย ชุมชน โดยมีแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ในลักษณะที่คล้ายคลึงกันใกล้เคียงกับ ชุมชนในอำเภอต่างๆ ของจังหวัด สุรินทร์

จากข้อมูลบริบทของชุมชนการท่องเที่ยวบ้านอ้อมแก้วตั้งกล่าวข้างต้น จะ เห็นได้ว่า ชุมชนนี้เป็นชุมชนการท่องเที่ยวที่จัดตั้งขึ้นมาได้สักระยะเวลาหนึ่ง แต่กลับ

ยังไม่มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวบังชุมชนมากนัก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงปัญหาของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ดังนั้นผู้เขียนจึงได้วิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนตามแนวคิดขององค์ประกอบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อให้ทราบถึงศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และจะได้เสนอแนวทางในการพัฒนาต่อไป ดังต่อไปนี้

(2)การวิเคราะห์ศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อม แก้วตามแนวคิดองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อม แก้ว

1.ทรัพยากรการท่องเที่ยว	ชุมชนบ้านอ้อมแก้วมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์มีลำห้วยขนาดเล็กไหลผ่านชุมชน ซึ่งชุมชนใช้ลำห้วยแห่งนี้ในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ล่องแพชมระบบนิเวศที่อุดมสมบูรณ์ของชุมชน ตกกลางศีนล่องเรือชมพิงห้อย ณ ลำห้วยขนาดเล็ก ชุมชนบ้านบ้านอ้อมแก้วเป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นทางวัฒนธรรม ทั้ง 3 ชนเผ่า เขมร ลาว กุย ของจังหวัดสุรินทร์

	ชุมชนมีบ้านพักโขมสเตย์ ที่ได้รับมาตรฐานโขมสเตย์ไทย 15 หลังไว้ค่อยบริการนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสรายการความเรียบง่าย และชุมชนบ้านอ้อมแก้วมีกิจกรรมฐานการเรียนรู้ของชุมชน 4 ฐานการเรียนรู้
2. องค์กรชุมชนและการมีส่วนร่วม	ชุมชนบ้านอ้อมแก้วมีจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้น โดยอาศัยความร่วมมือของผู้นำและประชาชนในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน นอกจากนี้ยังได้รับความร่วมมือการองค์กรบริหารส่วนตำบลศรีสุข
3. การบริหารจัดการ	การบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านอ้อมแก้ว มีการบริหารจัดการโดยคณะกรรมการ และสมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยว และกลุ่มฐานการเรียนรู้ต่างๆ ของชุมชน

4. การเรียนรู้	ชุมชนบ้านอ้อมแก้วมีฐานการเรียนรู้กลุ่มอาชีพต่างๆ ในชุมชน ดังนี้ 1. กลุ่ moth เสื้อกอกและแปรรูปผลิตภัณฑ์ 2. กลุ่ mothผ้าไหม 3. กลุ่มจักสานไม้ไผ่และพลาสติก 4. กลุ่มขนมไทย

จากการวิเคราะห์ศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนขอภิปรายผลตามแนวคิดองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (พจนฯ สวนศรี, 2546) ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

1. ศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านอ้อมแก้วมีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติคือ ลำห้วยสายเล็กๆ ที่ไหลมาจากลำห้วยทับทันผ่านเข้ามาในชุมชน โดยชุมชนใช้ลำห้วยแห่งนี้ในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน และมีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมคือ 3 ชนเผ่า เขมร ลาว คุย ของจังหวัดสุรินทร์ วัฒนธรรมการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ รวมถึงงานบุญประเพณีของชุมชนที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างช้านาน สอดคล้องกับแนวคิดองค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนที่รวมมีการวางแผนการจัดการ

ทรัพยากรการท่องเที่ยวให้มีวิถีพิ่งพาและใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า เพื่อให้เกิดความยั่งยืน สามารถสืบทอดถึงรุ่นลูกรุ่นหลานได้ และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

2. ศักยภาพด้านองค์กรชุมชนและการมีส่วนร่วม ชุมชนบ้านอ้อมแก้ว มีจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้น โดยอาศัยความร่วมมือของผู้นำและประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดองค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านองค์กรชุมชนและการมีส่วนร่วม ที่กล่าวว่า ชุมชนควรมีการระบุบทบทหน้าที่ของแต่ละกลุ่มไว้อย่างชัดเจนเพื่อป้องกันปัญหาการก้าวถ่ายหน้าที่ของแต่ละกลุ่ม และนอกจากนี้ ชุมชนควรมีประชาธิรัฐชุมชนผู้มีองค์ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนที่จะสามารถให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง

3. ศักยภาพด้านการบริหารจัดการ ชุมชนบ้านอ้อมแก้ว มีการบริหารจัดการโดยคณะกรรมการ และสมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยว และกลุ่มฐานการเรียนรู้ต่างๆ ของชุมชน โดยแต่ละกลุ่มมีการแบ่งหน้าที่การดำเนินงานของแต่ละฝ่ายไว้อย่างชัดเจนซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดองค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านการบริหารจัดการโดยชุมชนที่กล่าวว่า ชุมชนควรมีกลไกในการทำงานโดยสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนไปพร้อมๆ กัน มีการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม มีการจัดตั้งกฎ กติกาการปฏิบัติร่วมกันระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชน การจัดตั้งกองทุนหมุนบ้านที่อื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน รวมถึงการบริหารจัดการการท่องเที่ยวใน 5 ประการได้แก่ (1) ด้านแหล่งท่องเที่ยว (2) ด้านการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ (3) ด้านที่พักและการให้บริการต่างๆ (4) ด้านการพัฒนาสินค้าของที่ระลึก และ (5) ด้านการประชาสัมพันธ์

4. ด้านกระบวนการเรียนรู้ ชุมชนบ้านอ้อมแก้ว มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบกิจกรรมฐานการเรียนรู้ของชุมชน โดยกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชน มีทั้งหมด 4 ฐานการเรียนรู้ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดองค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านกระบวนการเรียนรู้โดยชุมชนบ้านอ้อมแก้ว โดยจะต้อง

สามารถสร้างการเรียนรู้และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนให้แก่นักท่องเที่ยวและมีการระดมความคิดเห็น การประเมิน และเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันระหว่างชาวบ้านและนักท่องเที่ยว เพื่อนำข้อคิดเห็นที่แลกเปลี่ยนร่วมกันมาพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านอ้อมแก้วให้มีคุณภาพ และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างดีอีกด้วย

จากการวิเคราะห์ศักยภาพโดยอาศัยแนวคิดองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้ง 4 องค์ประกอบจะเห็นได้ว่า ชุมชนท่องเที่ยวบ้านอ้อมแก้วมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ไม่หลากหลาย โดยมีความโดดเด่นเฉพาะด้านธรรมชาติ การเมืองครุภุ่มอาชีพต่างๆ ในชุมชนและการมีส่วนร่วมของกลุ่มอาชีพที่ยังไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร การมีการบริหารจัดการในแหล่งท่องเที่ยวที่ยังไม่เข้มแข็ง การให้บริการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์และบ้านพักโอมสเตย์ที่ยังไม่เพียงพอ การจำหน่ายสินค้าที่รีลิกที่ยังไม่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ตลอดจนการมีสื่อประชาสัมพันธ์ที่ยังไม่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย และการมีกระบวนการเรียนรู้ที่ยังไม่เกิดการสร้างสรรค์และเกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างเจ้าของชุมชนบ้านอ้อมแก้วและนักท่องเที่ยวเท่าที่ควร

อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่า ชุมชนบ้านอ้อมแก้ว จะต้องได้รับการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนต่อไป โดยอาศัยแนวทางจากการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการจากแกนนำของชุมชนบ้านอ้อมแก้วและประชุมชุมชน พบร่วม แนวทางในการพัฒนาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้วที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนควรประกอบด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้

(3) แนวทางในการพัฒนาศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้วที่เหมาะสม

แนวทางในการพัฒนาศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้วที่เหมาะสมซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง แนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว สำหรับวังน้ำเชี่ยว จังหวัดนครราชสีมา ของศิรินันท์ พงษ์นิรันดร โօชัญญา บัวธรรม และชัชชญา ยอดสุวรรณ (2559) ที่กล่าวว่า แนวทางใน

การพัฒนาศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการดำเนินการวางแผน การกำหนดแนวปฏิบัติ การติดตาม และประเมินผลการดำเนินการต่างๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

(1) สร้างระบบการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยใช้กลยุทธ์การซักขวัญให้คุณในชุมชนทั้งสามแห่งคือ บ้าน วัด และโรงเรียน เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนในการเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวและการให้บริการทางด้านการท่องเที่ยว โดยการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการดำเนินการวางแผน การกำหนดแนวปฏิบัติ การติดตาม และประเมินผลการดำเนินการต่างๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในพื้นที่

(2) ขอความร่วมมือในการสร้างความเข้มแข็งทางองค์ความรู้จากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ นักพัฒนาการท่องเที่ยว สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดสุรินทร์ หรือคณะกรรมการธุรกิจนำเที่ยวในจังหวัดสุรินทร์ที่มีประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยว ในการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้วในด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว การจัดการที่พักแบบโฮมสเตย์ การพัฒนาทักษะการให้บริการต่างๆ การพัฒนาทักษะการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์ ห้องถิน การพัฒนาสินค้าที่ระลึกของชุมชน และการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนให้มีประสิทธิภาพ

(3) ส่งเสริมให้กลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ้อมแก้ว ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง อาทิ เช่น การจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับกลุ่มอาชีพต่างๆ การพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าที่ระลึกของชุมชนให้เป็นเอกลักษณ์ ตลอดจนการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการสร้างสรรค์และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง ชุมชนและนักท่องเที่ยว รวมถึงการสร้างพายาทในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยชุมชนไว้รองรับต่อไป

บทสรุป

ชุมชนบ้านอ้อมแก้วเป็นชุมชนการท่องเที่ยวแห่งหนึ่งของจังหวัดสุรินทร์ที่มีศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรนัก ซึ่งเห็นได้จากการวิเคราะห์สถานการณ์ภายในและภายนอกชุมชน ตลอดจนการวิเคราะห์ตามแนวคิดองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทำให้เห็นว่าชุมชนยังต้องมีแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งต้องอาศัยการปฏิบัติตามแนวคิดองค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยต้องมีการวางแผนการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้มีวิถีพึ่งพาและใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและปลูกฝังการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน มีการระบุบทบาทหน้าที่ของแต่ละกลุ่มไว้อย่างชัดเจนเพื่อป้องกันปัญหาการแทรกแซงหน้าที่ของแต่ละกลุ่ม มีประชญาติชุมชนผู้มีอิทธิพลที่มีความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชุมชนที่จะสามารถให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง และชุมชนจะต้องสามารถเชื่อมโยงการพัฒนาการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชน โดยมีการบริหารจัดการอย่างเป็นธรรม มีการจัดตั้งกฎ กติกา ร่วมกันในชุมชน และชุมชนจะต้องสามารถสร้างความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนแก่นักท่องเที่ยวได้ และต้องมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็นร่วมกันเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนต่อไปในอนาคต นอกจากนี้การขอความร่วมมือจากภาครัฐหรือที่ปรึกษาช่วยเหลือในการสร้างความเข้มแข็งทางองค์ความรู้ ของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนก็เป็นสิ่งสำคัญที่ชุมชนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามวิถีชีวิตของชุมชนได้อย่างยั่งยืนสืบไป

รายการอ้างอิง

กรมการท่องเที่ยว. (2559). สถิตินักท่องเที่ยว. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: http://61.19.236.136:8090/dotr/statistic_compare.php สืบค้นเมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2560.

กรมการท่องเที่ยว. (2560). มาตรฐานการท่องเที่ยวที่พักสัมผัสรรบบบทาง (HOMESTAY). [อ อ น ไ ล น] ๔ ห ล ๑ ท ๑ ๘ ๑ : <http://www.homestaythai.net/Homepages/ReadPage/2> สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2560.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานจังหวัดสุรินทร์. (2558). ข้อมูลการท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์. (ม.ป.ท.).

นิศา ชัชกุล. (2555). อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ : เพรส แอนด์ ดีไซน์.

บริวรรต สมนึก. (2561). รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนขั้นพื้นที่ระหว่างชุมชนบ้านทรายมูล และชุมชนบ้านโพธิ์ครรชี อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี. อุบลราชธานี: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

พจนา สวนศรี. (2546). คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพฯ : โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.

ศิรินันทน์ พงษ์นิรันดร, โอชัญญา บัวธรรม และชัชญา ยอดสุวรรณ. (2559). “แนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว อำเภอวังน้ำเยี่ยว จังหวัดนราธิวาส”. วารสารวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 9,1 (ม.ค. - มิ.ย.).

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2548). คู่มือการท่องเที่ยวโดยชุมชนและบ้านพักโภมสเตย์. เชียงใหม่: นพบุรีการพิมพ์.

สินธุ์ สโโรบล. (2546). การท่องเที่ยวโดยชุมชนแนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ. โครงการประสานงานวิจัยและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวและชุมชน. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกอ.) สำนักงานภาค. เชียงใหม่: วนิดา เพรส.

สุวิ เสรีรัชรี. (2557). แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจัดการอุตสาหกรรมการบริการและการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (2559). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.trf.or.th/>. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2559.

องค์การบริหารส่วนตำบลศรีสุข. (2561). ข้อมูลชุมชนบ้านอ้อมแก้ว. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.srisooksrinarong.go.th>. สืบค้นเมื่อวันที่ 16 มกราคม 2561.